

RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA || CAP. 4. EL CAMÍ FINAL CAP A LA DEPORTACIÓ

El juny del 1940, França signa l'armistici. L'exèrcit alemany ha fet un munt de presoners entre les companyies de treballadors estrangers. La majoria dels seus integrants van a parar als camps de presoners, de

vegades després de dures marxes a peu. És el punt inicial del camí dels republicans exiliats fins al camp de concentració en un itinerari brutal que els avança allò que hauran de patir des d'aquell moment.

Arribar a Mauthausen, arribar a l'infern

Les autoritats franquistes es van desentendre dels exiliats, i els nazis van deportar els "rojos espanyols"

HOMENATGE

En els darrers anys, els historiadors han demostrat amb proves documentals que les autoritats franquistes van ignorar reiteradament les requisitòries dels alemanys per saber què havien de fer amb els republicans que després de la invasió de França estaven presoners sota la seva custòdia. Al final, el ministre falangista Ramón Serrano Suñer es desentendria d'ells, i amb l'aquiescència d'aquest desinterès entrà en joc la Gestapo, la policia política del Reich, que va escorcollar els camps de presoners per identificar els *rotspanyols* (rojos espanyols), que ja no com a presoners de guerra sinó en la seva condició d'apatrides enemics del Reich anirien de cap als camps d'extermini.

Alguns ja havien començat a partir 'l'hospitalitat' nazi de camí als camps de presoners. Potser el cas més esfereïdor sigui el d'Eduard Frías, que per arribar-hi va haver de caminar fins a Brussel·les més de 300 quilòmetres! Però els primers combois amb republicans des d'aquests camps de presoners fins a Mauthausen, a Àustria, van sortir per via fèrria l'agost del 1940. En el segon hi van anar els primers deportats hospitalencs, Leonardo Pérez i Manel Arnau. A aquests els van seguir molts més, especialment fins al desembre del 1941. El més normal era que els portessin en vagons de bestiar, i ben atapeïts. Les memòries de Leonardo Pérez expliquen que anaven "asfixiados, pues nos faltaba el aire para respirar; las dos ventanillas eran insuficientes y (...) no era cuestión de sentarse en el suelo, nos habríamos asfixiado instantáneamente". El viatge era lent –podia durar fins una setmana– perquè no tenien preferència i acostumaven a viatjar de nit per evitar els bombardeigs.

El comboi més multitudinari va arribar pel gener del 1941. Hi anaven en total 1.481 espanyols, entre ells els hospitalencs Josep Aragó, Ferran Polo, Joan Pedrol i els germans Josep i Manel Vives. El testimoni d'un supervivent ens permet saber que l'inici va ser l'estació de Hannover, en un tren de mercaderies, i "malgrat les constants aturades del tren, les portes no s'obrien mai, i la gana va començar a neguitejar els presoners. Després van venir els problemes de les necessitats físiques que ompliren els vagons de pudors, renecs i discussions absurdes". En aquestes circumstàncies, alguns embogien i d'altres no arribaven vius.

L'entrada al camp de Mauthausen era igual de brutal que el viatge que acabaven de fer. Per exemple, del comboi de més de 800 espanyols del 13 de desembre del

Entrada de presoners soviètics a Mauthausen, cap a l'octubre del 1941. L'arribada era un xoc per als deportats.

1940, on anaven els hospitalencs Josep Calpe, Vicent Ferrer, Gener Porta –i el seu germà Jaume–, Eugeni Querol, Manel Alfonso, Marià Ruiz i Josep Igual, sabem que va arribar a Mauthausen de matinada i amb una forta nevada. Allà els esperaven els soldats de les SS amb gossos. Manel Alfonso ens ha deixat el seu propi testimoni: "la noche estaba bastante avanzada y cansados por tan largo viaje, estábamos todos medio dormidos cuando se paró el tren.

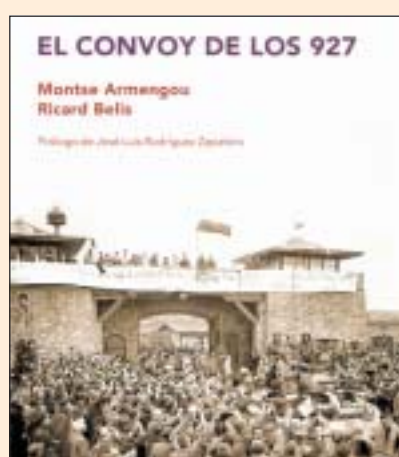
De pronto, para hacernos salir, todo fueron gritos y además empujones después para hacernos formar en columna, y en poco tiempo y con rapidez nos fuimos hacia nuestro destino, en una oscuridad que daba miedo; los SS por nada daban gritos y culatazos, pobre del que tropezaba; el camino duró más de media hora".

Ja dins del camp, es completava la visió de Mauthausen. Els presoners amb els quals es trobaven

–molts ja en situacions de deteriorament físic avançat– els posaven en guàrdia de forma dissimulada sobre aquell lloc i les regles per sobreviure. De vegades rebien un discurs d'algun dels responsables del camp, però no sempre. Després venia l'examen mèdic (per decidir si valia la pena mantenir el pres amb vida), la requisita d'absolutament tot el que es portava a sobre, una afaitada al zero del cabell i la distribució de la misera vestimenta de presoner i del núme-

ro de deportat que havien de memoritzar en alemany per no rebre cops. El testimoni del deportat Leonardo Pérez ens deixa una altra imatge del xoc que es produïa, malgrat ser soldats acostumats als patiments de la guerra. Diu que els van posar en formació i l'interpret els va dir que allà haurien de treballar fins a la mort. # ENRIQUE GIL

Més informació a l'especial que trobareu a www.canal-h.net

El cinquè d'aquests combois cap a Mauthausen no va sortir d'un camp de presoners sinó d'un camp d'internament de civils a França. És el conegut com a comboi d'Angulema, que la periodista

El comboi

Montse Armengou i el realitzador Ricard Belis van descriure en el reportatge de TV3 i en el llibre *El comboi dels 927*. En aquest tren hi van viatjar famílies senceres, entre les quals almenys dues d'hospitalenques: els Gutiérrez Souza (mare i fill) i els Quesada Herrerías (com a mínim pare, mare i un fill), i també dues persones relacionades amb L'Hospitalet com són Joan Oller

Mendizabal, de 47 anys, i Manel Pinas (o Piñas) Arrabal, de 31. No sabem si viatjaven sols o amb algun familiar més. Ningú no coneixia el destí concret d'aquell comboi que durant quatre dies va passar per Poitiers, Orleans, París, Estrasburg i Munic, fins arribar a la petita estació de Mauthausen. Dividides cruament les famílies, el tren es va posar en marxa només amb les dones i els nens més petits per fer un grotesc viatge de tornada travessant mitja Europa per arribar a la frontera espanyola. Les autoritats nacionals es van fer càrrec de les restes del comboi a Irun. Les famílies catalanes acabarien recloses al Palau de les Missions, a Montjuïc.